

15.01x35.23	1/2	עמוד 10	ידיעות אחרונות - 24 שעות	22/05/2014	42548800-1
פסטיבל הסופרים הבינלאומי - 42500					

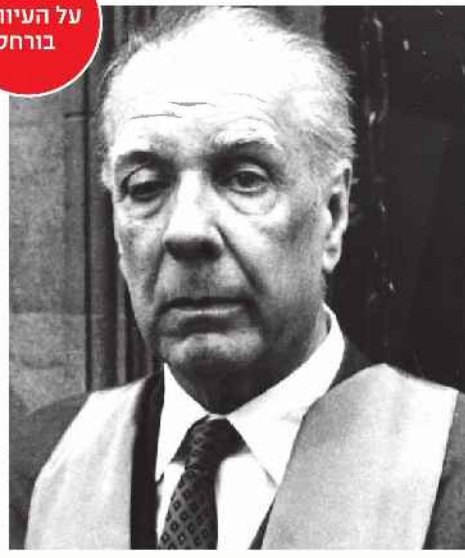
חיי עם גאון: אלמנתו של הסופר חורחה לואיס בורחס מתגעגעת

אלעד זרט | צילום: אלכס קולומויסקי

המוות לא הכריד ביניהם

28 שנה חלפו מאז מות בעלה, אבל נדמה שעבור מריה קודמה הזמן נעצר. אלמנתו של חורחה לואיס בורחס, מגדולי הסופרים של המאה ה-20, עדיין חיה את הזיכרונות. בראיון מיוחד לרגל הגעתה לפסטיבל הסופרים במשכנות שאננים היא מדברת על החיים בצל הגאונות, ומספרת למה לא הביאו ילדים לעולם ומה בורחס חשב על קפקא

על העיוורון. בורחס

"האמת היא שאין כל בשורה בפי להציע לכם. ביליתי את חיי בקריאה, בניתוח, בכתיבה (או בניסיון לכתוב) ובהנאה. גיליתי שזו האחרונה היא החשובה מכל. חיים רוויי שירה לימדוני זאת. ואכן בכל פעם שאני מוצא את עצמי מול הרף הריק, אני חש שיהא עלי לגלות את הספרות בכוחות עצמי. העבר אינו יכול להועיל לי במאומה" (ח.ל. בורחס מתוך "מלאכת השיר" / הוצאת כבל)

יש משהו כמעט מהפנט במריה קודמה, אלמנתו של הסופר הארגנטינאי העיוור חורחה לואיס בורחס, אחד מענקי היוצרים של המאה ה-20. התנהלותה מתאפיינת בעדינות שברירית כמעט וכל מילה שלה שקולה במחשבה ודיוק, עד כי נדמה כי תוך כדי השיחה היא מעלה באוב את נשמת המנוח שלה ומתייעצת איתו לפני כל שאלה. "אני איתו מאז שהייתי בת 16, עד עכשיו", היא אומרת ומחייכת קלות, וזאת למרות שבורחס הלך לעולמו לפני 28 שנים. "אף פעם לא נפרדנו. אתה לא נפרד מהאהבה שלך, היא ממשיכה גם אחרי".

ההרצאה הנודדת שלה להתארח במסגרת פסטיבל הסופרים הבינלאומי במשכנות שאננים. אנחנו יושבים מול חומות העיר העתיקה, שמש של ערב מלטפת את קצות הגן, מטיילים לאורכה של המרפסת. קודמה מסתכלת אל מעבר גיא בן הינום על קודקודה של כנסיית דורמיציון ואומרת: "העיר הזאת פשוט מאוד מיוחדת. ממש מהממת. פה, אומרים, נמצאת כל התשובות לחיים שאחרי. בורחס האמין שאפשר להגיע לאלוהים בעזרת התבונה. הוא היה מעין שפינוזיסט, ואני, לעומתו, שגרלתי מצד אחד על הקתוליות של אמי ומהצד השני על השינטואיזם של אבי היפני – בחרתי בשינטואיזם הרוגל בטבע ובאלים השונים; כל הסבל הזה של הקתולים לא התאים לי, אבל כשאני חושבת על זה, גם לו לא כל כך התאים – הוא מאוד אהב את ההנאה שבחיים".

אז לא נפרדתם בכלל בימיו האחרונים?
 "הוא ידע שהוא הולך למות. היה לו סרטן וכולם הבינו שהוא לא במצב טוב. הוא אמר לי 'מריה, אנחנו נוסעים לאיטליה'. אמרתי לו 'מה יש לנו באיטליה עכשיו?' או הוא השיב שיש לו הרצאות והוא צריך להיפרד. כל מה שהוא רצה זה להיפרד ממקומות שבהם בילה בחייו – הוא גדל עם משפחתו באירופה וזו הייתה מעין פרידה מהתקופה המאושרת שלו כמתבגר. נסענו, בורחס אפילו התראיין לעיתון, וכשהגענו הוא פשוט לא רצה לחזור יותר לארגנטינה ואמר לי 'אני לא חוזר'. ושם זה נגמר".

החיים שאחרי המוות

לא סבלתם ביחה, אני מביין.
 "איי-אפשר להסביר עד כמה נהנינו. אני חושבת שבמובן מסוים גם העיוורון שלו אחראי להנאה הזאת – לפראות, לחוסר המגבלות של המחשבה. לחיות כל יום את החלום. כמו יצירתו, כך היו חיינו מלאי קסם".
ולא חשבתם אף פעם להביא ילדים לעולם?
 "ממש לא. אני גם לא רציתי להתחתן, אבל בורחס אמר לי תמיד שהוא ג'נטלמן זקן והוא רצה מאוד להתחתן. הוא חייב אותי להתחתן לפני שהוא ימות ולבסוף לא יכולתי להפך את ההבטחה שלי אליו. אני לא רציתי והתעקשתי כל חיי – לא להתחתן, לא להוליד ילדים, ולא להיכנס להתחייבויות. בורחס הבין

אין כל ספק כי הדברים נראים אחרת עכשיו עבור קודמה – חוקרת ספרות ומי שבילתה את מרבית חייה במחיצתו של הסופר והמשורר הנערץ, הנחשב לדעת רבים למבשרה של הפריחה הגדולה בספרות אמריקה הלטינית במאה ה-20. ארגנטינה היא אמנם עדיין נמל הבית שלה, אבל כפי שהיא מעידה לא פעם, היא אישה עסוקה מאוד ש"חיה כרגע על מטוס בואינג". קודמה מסתובבת בין מדינות וכנסים שונים להעביר הרצאות על אהוב ליבה שהשפיע על סופרים גדולים רבים כאומברטו אקו, ז'ורז' פרק, פול אוסטר ועוד. "הוא עוזב ואני לא יודעת לאן", היא אומרת, "אבל היצירה שלו קיימת ועדיין רלוונטית מאוד". השבוע הגיעה קודמה גם אלינו באחת מתחנות

23.65x31.44	2/2	11	עמוד	24	שעות	22/05/2014	42548839-3
פסטיבל הסופרים הבינלאומי - 42500							

**"היצירה של בורחס
עדיין רלוונטית
מאוד". מריה קודמה,
השבת בירושלים**

– את הסופרים בספרד ובאמריקה הלטינית. בורחס שהתחיל כספרן בבואנוס איירס קודם לתפקי מנהל הספרייה הלאומית. הוא העביר הרצאות, התעורר אך המשיך ליצור דרך חלומותיו. "פעם אחת היינו בארה"ב, הוא התעורר ואמר לי שהוא הולך להכתיב לי משהו שהוא חלם", נזכרת קודמה. "הוא הכתיב לי שיר קצר בשם 'איין טראום' (חלום) על קפקא. בדרך כלל הוא היה מתקן שירים, משנה מילים, מחליף. בשיר הזה הוא לא שינה דבר ואני תהיתי למה. שאלתי אותו 'בורחס, מה קרה?' אז הוא אמר לי: 'אני לא יכול, מריה, כי קפקא הכתיב לי את השיר הזה בחלום. וכשקפקא מכתב לך משהו, מי אני שאמרה את פיו'."

העיוורון לא תיסכל אותו במובן מסוים?
"נהפוך הוא. העיוורון נתן לו יכולת לראות דברים באופן אחר. הוא לא סבל מהעיוורון שלו, והוא סיגל לעצמו דברים נפלאים בגלל העיוורון. הוא היה אדם נפלא שידע לחלום בגדול ולתת לחלומות האלה מילים. הוא היה צעיר בחייו – הגיל לא היה אצלו פרמטר בכלל. החיים איתו היו הרפתקה אחת גדולה ואני אהבתי את זה. אני חושבת שאם הוא היה אדם רגיל, שרואה כמו כל אחד אחר, הוא היה מאבד את הקסם שלו, את היכולת לעשות דברים משוגעים, לחיות את הרגע."

שבורחס כתב עליה. מאותו רגע הבנתי שאני רוצה להיות חוקרת ספרות, ובהמשך כילדה גם נגשתי את בורחס. **דיברתם?**
"לא ממש. הייתי קטנה, אבל בגיל 16 פגשתי אותו שוב ואמרתי לו שנפגשנו כבר בעבר. הוא לא זכר כמוכן, אבל אז הוא שאל אותי מה אני עושה. אמרתי לו שאני תלמידה, אז הוא שאל אותי אם אני רוצה ללמוד איתו אנגלית, ומאז לא נפרדו דרכינו."
הזמן שחלף לא הקהה או שחק את זיכרונה של קודמה. היא עדיין זוכרת את מבטו החד ואת קולו. הם נהגו להיפגש בבתי קפה ובברים בבואנוס איירס, "חלקם כבר לא קיימים", היא אומרת, "אבל יש כאלו שעדיין עומדים ומעלים נשכחות". מבוגר ממנה כמעט ב-40 שנה, בורחס ישב באותם מקומות והקריא לה שירה. בורחס, שנולד בבואנוס איירס, גדל במשפחה ממוצא ספרדי, איטלקי, פורטוגזי ובריטי. השפות המדוברות בביתו היו ספרדית ואנגלית ובורחס, שהיה צריך לדבר עם סבתא אחת באנגלית ועם משפחתו מהצד השני בספרדית, לא ידע בעצם שהוא רובר שתי שפות. "הוא חשב שזו רק צורה שונה של דיבור", מסבירה קודמה, "ורק מאוחר יותר הבין כי מדובר בשתי שפות שונות". כשהחל לכתוב בספרדית הוא שינה למעשה את דרך כתיבתם של כותבי הספרדית.

אולי, אבל היה הרבה יותר שמרן ממני. "תמיד אמרנו שילדים זה כמו משכנתה – זה לתמיד וזה לא התאים לחיים שלנו. פעם היינו במטוס ובמושב מאחורי בורחס ישבה אישה עם ילד שלא הפסיק לבכות. בורחס התלונן כל הזמן מתי הילד יפסיק. חשבנו שברגע שהמטוס ימריא הוא יפסיק לבכות, אבל כשהמטוס המריא הילד צרח עוד יותר. בורחס לא ידע את נפשו. הדיילת באה לראות את בורחס והגישה לנו שמפניה. באותו רגע בורחס הפנה שתי ידיים מעלה בתנועת תפילה ואמר: 'הורדוס, הורדוס, איפה אתה עכשיו'. האמא הסתכלה לאחור מכן על בורחס ואמרה לו – 'בורחס, לפעמים אני חושבת בדיוק כמוך', וצחקה."

הרעב של הלב

ואכן החיים של קודמה ובורחס, שאיבד את מאור עיניו עקב מחלה שתקפה גם את אביו – היו סוערים. הוא יצר דרך חלומות. את סיפוריו ושיריו היה מכתוב לקודמה ולאחרים, ובין לבין טס בעולם, בין מסיבות להרצאות. "אני הכרתי את בורחס פעמיים", נזכרת קודמה בימים הראשונים. "כשהייתי בת חמש הייתה לי מורה לאנגלית. היא קראה לי באנגלית והסבירה לי בספרדית את המשמעות. פעם אחת היא הקריאה לי שני שירי אהבה באנגלית – אחד של בורחס. בשיר הציע בורחס לאהובתו את הברידות שלו, את העצבות שלו ואת הרעב של הלב שלו. כילדה לא הבנתי מהו אותו לב רעב, ומאוחר יותר הסבירו לי שזאת האהבה

● במסגרת פסטיבל הסופרים הבינלאומי במשכנות שאננים יארח הערב ב-21:00 דויד גרוסמן את הסופרת ניקול קראוס. מחר ב-12:30 ינעלו שלומי שכן ואתגר קרת את הפסטיבל בהופעה משותפת.

22.02x36.89	1	10	עמוד	הארץ - גלריה	22/05/2014	42548637-9
פסטיבל הסופרים הבינלאומי - 42500						

כלב השמירה של הפיגורטיבי

האירוע התל אביבי "אוהבים אמנות" מוקדש השנה לאיווה, ובו עשרה ימים של תערוכות ואירועים שיזמנו מפגשים תוססים עם הד'אנב, עם עבודות ועם מאיירים

גבריאלה ברוך, מתוך התערוכה "אומת האיוור", בבית האמנים

חיים". השניים יציגו מבט על שלל תבניות חזרתיות מהיי היום יום, "ריטואלים שקוי פים שכולנו לוקחים בהם חלק – מנגנון שמשמר את תחושת ה'בסדר' – ומה שני מצא בתוך הסדר", כלשונם.

בתערוכה "הוצא מהקשרו" במנשר יציגו בוגרים, סטודנטים ומרצים של המחלקה לתקשורת חזותית עבודות העוסקות באיור כיצירת אמנות שעומדת בפני עצמה ומזמינה את המבט החדש עליו (אוצר: עמית טריינין). המחלקה לתקשורת חזותית בוויצו חיפה תציג בתערוכה "ילדים גדולים" עבודות של סטודנטים, בוגרים ומרצים הבוחנות את גבולות מושג האיוור ואת נקודות ההשקה שלו לעיצוב, אמנות ואנימציה (אוצרים: טרי שרויאר, גיל-לי אלון קוריאל, ריון שינ).

במתחם התחנה יציגו סטודנטים מהמחלקה לתקשורת חזותית במכון אבני תצוגת

המשך בעמ' 12

במשך עשרה ימים (ושני סופי שבוע) יתקיימו עשרות תערוכות, סדנאות, מפגשים עם מאיירים, איוורי חוצות ואף ירידי מאיירים שיחתום את שבוע האיוור הראשון בישראל. האירוע שייפתח היום ברחבי תל אביב מתקיים בשיתוף עם העירייה במסגרת אירועי "אוהבים אמנות". עושים אמנות", תחת הכותרת החלופית "אוהבים אמנות". עושים איוור". ההשתתפות במרבית האירועים היא חינם. צלילית בן נבט, מנהל לת מחלקת אמנויות בעירייה והאחראית לאירועי "אוהבים אמנות" השנתיים, מסרה כי "האירוע הוא הראשון מבין שלושה השנה; השני, בספטמבר, יתמקד באמנים הפועלים במקלט ציבורי בעיר, ובדצמבר יהיה אירוע שיכלול את מתחמי סדנאות האמנים הפועלים בעיר".

שישה בתי ספר לעיצוב ישתתפו בשבוע האיוור. כיריד המזרח בנמל תל אביב תוצג התערוכה "מאייר מאייר מאייר": 14 זוגות של מרצים ובוגרים מהמחלקה לתקשורת חזותית בשנקר יצרו עבודות המתכתבות זו עם זו, כשכל אחד מתייחס לבן זוגו בדרכים שונות: לעתים באופן אסוציאטיבי, לעתים כתגובה אליו ולעבודותיו ולעתים כעבודה משותפת לשניהם (אוצרים: איציק גרנט, בתיה קולטון).

בשדרות רוטשילד 69 יציגו טל גרנות וניב תשבי, בוגרי המחלקה לתקשורת חזותית בכצאל, תערוכה זוגית בשם "מפעל

הבינלאומי במשכנות שאננים, ירושלים; ובמוזיאון העיצוב חולון תוצג התערוכה "משחקים במוזיאון העיצוב", שמציגה את דמותו של הילד המשתקפת מ-24 ספרי ילדים עכשוויים.

קבוצת אורבן סקצ'רס תציג בבית העיי צוב קסטיאל את "רישומהיר בעיר", איוורים מהמרחב העירוני (אוצרים: אורור ויין שטיינבאום, מרינה גרצ'אניק, נתן הלפרן). בארטמרקט תוצג התערוכה "מציירים מילים" ובה כ-30 כרזות טיפוגרפיות מאוירות מרחבי העולם ומישראל (אוצרת: עדה רוטנברג). בבית בנימינ, המרכז לקרמיקה עכשווית, תוצג התערוכה הקבוצתית "זו אינה צלחת", הבוחנת מגוון יחסי ומפגשים בין איוור לקרמיקה (אוצרת: נעמה בנוזימן). בבית העיר תוצג התערוכה "אימריסה בבית העיר" שתתמקד במשחקי הווירואו כעולם רב-דיסציפלינות: עיצוב, תיכנות, אמנות, אנימציה, איוור, ציור, קור לנוע ועוד (אוצרת: איילת ביתן שלונסקי).

בסטודיו בעלי המלאכה יוצגו שתי תערוכות: ב"מאנמיאלס" יציג שגיא אשן תערוכת פורטרטים של חיות המזכיר רות אנשים, ושל אנשים המזכירים חיות; "סיכום ביניים" תציג הרפסים של מיטב המאיירים והמעצבים שהציגו בסדנה ב-4 השנים האחרונות. "לה קולטור" תציג בבית הצעירים (מזא"ה 9) תערוכת אמנות בתי השגה בנושא "מכונה/חלום" (אוצרים: איתי בלאיש ודר רותם). רשת לאבאיט תציג "6 מאיירים ב-6 סניפים": שישה מאיירים מעניקים פרשנות למשקה "אייס לאבאיט" ומציגים קיר אמון. במסגרת פרויקט צבע טרי "Special Edition", יציג המאייר ניב תשבי את כאוס הרחוב הישראלי על גדר מגרל "מאייר ברוטשילד" הנבנה בצד מת הרחובות אלנבי, שר' רוטשילד ויבנה.

המשך מעמ' 10

נעליים המעוצבות ומאירות בטכניקות ידניות, בהשראת גיבורי תרבות, אמנות רחוב, קומיקס ועוד (אוצרים: צבי פרלמן, שרון דובז'נסקי; בשיתוף חברת Vans). את המחלקה לתקשורת חזותית במכון טכנולוגי חולון ייצג ראש המחלקה, תמיר שפר, שיציג בבית העיצוב קסטיאל בתע" רוכה "G Spot" עבודות נבחרות שאיוורו במהלך יותר מעשר שנות עבודה משותפת עם דרור פויר, בעבור מגזין G של "גלובס".

דנה שמיר, מתוך התערוכה "ילדים גדולים" של ויצו חיפה, בנמל יפו

האוצר הראשי של שבוע האיוור ויזם האירוע, יובל סער (כתב העיצוב של "הארץ"), אצר לאירוע ארבע תערוכות: במוזיאון ארץ ישראל תוצג התערוכה "הגי רסה המאוררת", שתבחן איך מעניקים ייצוג חזותי לעלילת ספר, ליצירה מוזיקלית, להצגת תיאטרון או למופע מחול, מבלי ליי פול לקלישאות; בבית האמנים תוצג התע" רוכה "אומת האיוור" שתציג את כישרונות האיוור הישראליים שפועלים בארץ בעבור פרויקטים בחו"ל; בספריית שער ציון-בית אריאלה תוצג התערוכה "ReCover" ובה 13 מאיירים המעניקים פרשנות מקורית לספריהם של אורחי פסטיבל הסופרים

אוהד אלימלך ("Junkyard 7"), מתוך סדרת איוורי האנטומיה בתערוכה "ילדים גדולים" של ויצו חיפה בנמל יפו

5.38x5	1	עמוד 16	הארץ - גלריה	22/05/2014	42548572-7
פסטיבל הסופרים הבינלאומי - 42500					

יוצאים מהבית

ספרות בפסטיבל הסופרים הבינלאומי בירושלים, המתקיים במשכנות שאננים, יוקרן היום ב-11:00 סרטו התיעודי של רן

טל "שוב נולד" על יורם קניוק. לאחר מכן תתקיים עליו שיחה עם הצלמת איריס נשר. ב-17:30 יהיה מפגש בין הסופרים יוסי סוכרי וג'ייק ווליס סימונס. ב-18:00 יהיה מפגש בין הסופרות רונית מטלון ולאורה רסטרפו.

24.64x24.21	1	עמוד 20	the jerusalem postlite	21/05/2014	42541362-7
פסטיבל הסופרים הבינלאומי - 42500					

Out and About

Cool and fun stuff to do and enjoy this week.

It has already started, but you can still enjoy the International Writers Festival in Mishkenot Sha'ananim, Jerusalem till May 23. It is the most important literary event in Israel, and takes place every two years. The festival hosts writers from around the globe whose books have been translated into Hebrew, along with Israel's best-selling authors and new voices in Israeli literature. www.writersfestival.co.il

Godzilla is the latest version of the famous Japanese disaster movie about a monster born out of radioactive waste. Actors Aaron Taylor-Johnson, Elizabeth Olsen, Bryan Cranston and even Juliette Binoche try to deal with a new appearance of the monster, who comes to bring balance back to a world where nature is being destroyed daily by humans. A great fun summer movie, now in the cinema theaters.

תסריט לה-פלמה by Yamin Offer (Steimatzky) is the tight, fast-paced story of Shua Hoffman, a private investigator who lives in a small Tel Aviv apartment. Daria Klein, the most beautiful woman, turns to a friend of Shua's, a police officer, who is involved in a complex murder investigation. She tells him what she knows and suspects really happened. This throws all of them into a dangerous hunting game. (NIS92).

The Call is the new album of the band The Angeley. You can already listen to the first single from it, *Exit Inside*, which is a romantic and melancholy creation. The band is Israeli, and includes songwriter and soloist Rotem Bar-Or, and musicians Maayan Zimry, Maya Lee Roman, Aner Peker, Uri Marom and Udi Naor. The album will be out soon. You can find out more about it on - www.facebook.com/we.are.theAngeley.

This evening, May 21, 21:00, you'll be able to watch the opening film of the DocAviv Festival 2014, *תחנה סופית*. The movie, by Julie Schlez, will be aired today for the first time on TV, on Yes Docu (and Yes VOD), and again on May 24, 22:40. The movie takes a look at the microcosmos of the Tel Aviv central bus station, and the lives of the poor who live there – Jewish and foreign. (77 minutes).

מזכוב ועכביש is a multi-genre show based on a story by Rabbi Nahman of Breslav. It will be brought to the stage for the first time at the Israel Festival in Jerusalem on May 30, 14:30, and May 31, 21:00, in Beit Mazi'a. The show has everything; text, dance, music, singing, acting, created by a group of seven artists. Tickets can be bought through the website - israel-festival.org, or on the phone - 02-6237000*6226 /

The Bell Ofri farm in the Golan Heights is offering workshops on how to cut wheat, and process it into farmers' bread. They will also be teaching how to make cheese, and will give you a tour and wine tastings at their winery. In the farm's restaurant, you'll be able to enjoy a dairy or vegan meal. June 3-7, and every weekend during the summer months between 9:00-19:00. Tammy - 052-8805026 or www.facebook.com/Bellofri.il.

Ta'am HaGalil is a food market, wine bar and happening which takes place in Kibbutz Shomrat. Visitors can come and taste cheeses, spreads, pastries, ice cream and more, made by local businesses. There will be activities for children, such as making chocolate and face painting. At the wine bar you can have fun and relax, drinking and eating. Entrance is free. May 23, 11:00-17:00. 04-9854802.